

אשינה בהקיר

פְּרַשְׁתַּת נֹחַ

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

הַלְכוֹת שְׁהִיָּה וְהַטְמָנָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת

בהלכה

אשיחה בהקיר

בהלכה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיר (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

- הנחת סיר על גבי כירה מבעוד יום ד
- דעות הראשונים ד
- דעת מרן ה'שליחן ערוך' ד
- מנהג ישראל להקל משום 'ענג שבת' ה
- דעת רבנו ישעיה הראשון ו
- דין שהיה על גבי כירים של גז ו
- נתינת טס של מתכת על גבי כירים ז
- דין שהיה על 'פלטה חשמלית' ח
- פלטה חשמלית - לענין אסור חזרה ט
- הטמנת סיר בשמיכות, והנחתו על גבי הפלטה ט
- 'הטמנת' ביצים בתוף קדרת החמין יא
- שקית ממלאת בארז, וקציצת בשר עטופה בגיר כסף יב
- דין 'סיר בשול אטי' יג
- הטמנת צונן בדבר שאינו מוסיף הכל יג
- הטמנת תבשיל בדבר שאינו מוסיף הכל יד
- כסהו ונתגלה יד
- פנהו לקדרה אחרת יד
- הטמנת בקבוק חלב בתוף מים חמים בכלי שני טו
- דין תרמוס לענין אסור הטמנה טו
- 'אין בשול אחר בשול' טז
- הנחת יבש צונן על גבי פלטה בשבת יז
- העברת קדרה מכירה אחת לכירה אחרת יח
- הנחת תבשיל לח על גבי פלטה העתידה להדלק יט
- ערוי מים רותחים לתוף תבשיל שהצטמק יט
- נח לשמים ונח לבריות - בטחון המביא לשלמות המדות כ
- כחה האדיר של תפלה כב
- אל יתיאש מן הרחמים! כב

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שעור לפרשת נח

הלכות שהיה והטמנה מערב שבת

ומצטמק ורע לו - מתר להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה.

לעמית זאת דעת רב הראשונים (רש"י ותוס' שבת לו, ב; רבנו יונה ב"ב יט, ב; רשב"א שבת לח, א; ריטב"א ור"ן שם; ועוד רבים) שהלכה כחנניה, הסובר שתבשיל שהגיע לשעור 'מאכל בן דרוסאי', דהינו שליש בשול, מתר להשהותו על כירה שאינה גרופה וקטומה. וכך גם אם נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו. דכבר מסיח דעת ממנו ולא יבוא לחתות.

הרא"ש (שבת פ"ג אות א') מביא את דעות החולקים מערכה מול מערכה, ומכריע להלכה: "בשביל שרבו דעות בהאי פסקא, וישראל אדוקין במצות ענג שבת ולא ישמעו להחמיר, הנח להם כמנהג שנהגו על פי הפוסקים כחנניה". וכן כתב הר"ן (דף יז, ב מדפי הר"ף) שכן המנהג, וכן הרז"ה (המאור שם) הקל כחנניה, ובסוף דבריו כתב: "וכל מי שאינו אוכל חמין, צריך בדיקה אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין. וכל המיימין לבשל ולהטמין, ולענג את השבת ולהשמין - הוא המאמין, ויזכה לקץ הימין".

דעת מרן ה'שלחן ערוך'

מרן הקדוש בשלחנו הטהור (רנ"ג, א) הביא דעה ראשונה בסתם: "כירה שהיא עשויה כקדרה וכו' אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה, אלא אם כן נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה וכו', אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואכלו נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, חיישינו שמא יחתה ואסור להשהותו עליה אלא אם כן גרף או

בסיעתא דשמיא, נמשיר בלמוד הלכות שבת, ובשעור זה נעסק בהלכות שהיה והטמנה של התבשיל על גבי הכירה בערב שבת, שגם הן שיכות לתחום ההכנות לשבת, וכפי שסדרם רבנו הגדול, מרן זיע"א, בספרו 'חזון עובדיה' (שבת א' עמ' מד ואילך).

הנחת סיר על גבי כירה מבעוד יום

א. אסרו חכמים להניח מבעוד יום (דהינו בערב שבת) קדרה על גבי כירה שהסיקה בנפת ובעצים (שהם חמרי בערה עמידים), גזירה שמא יבוא לחתות בנחלים, ויעבר על אסור 'הבערה' בשבת, אלא אם כן היא גרופה, דהינו שגרף את הנחלים מן הכירה, או שהיא קטומה, דהינו שבספה את הנחלים באפר. אלא אם כן היה התבשיל מבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו.

ומכל מקום יש להתיר בזמננו ליתן התבשיל אפילו עדין לא נתבשל כל צרכו, על ברים של נו לצורך סעודת שחרית של שבת, אף על פי שהתבשיל מצטמק ויפה לו. ושוב להניח טם של מתכת או אסבסט להפסיק בין האש לקדרה, ועל פלטה חשמלית של שבת יש להקל בפשיטות, אף ללא הפסקת פח של מתכת, וכיוצא בזה.

דעות הראשונים

דעת הר"ף והרמב"ם, כדעת רבנן המחמירה שם (שבת לו, ב) שאסור זה נוהג בתבשיל שלא נתבשל כל צרכו, וגם בנתבשל כל צרכו, כל שמצטמק ויפה לו אסור (דהינו שגם לאחר שהוא מוכן לאכילה, יש תועלת לתבשיל בלבוי האש), ורק בנתבשל כל צרכו

קטם". ודעת רב הראשונים הביא בתור 'יש אומרים': "ויש אומרים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פי' שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו), או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, מתר להשהותו על גבי כירה".

והנה לפי כללי הפסיקה (ע"ז יד מלאכי כללי השו"ע י') קיימא לו 'סתם ויש' - הלכה כסתם, וממילא במשכל ראשון יש לומר שמרן פוסק להחמיר, אלא שב'מנחת כהן' (פרק ה') העלה שדעת מרן להקל כחנניה, וחילו מדבריו לקמן (רנד, ד): "פרות שנאכלין חיו, מתר לתנן סביב הקדרה אף על פי שאי אפשר שיצלו קדם חשכה", ופרות הנאכלים חיים - דינם כתבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי, וכפי שהביא הבית יוסף (סוף סימן רנג) מדברי רבנו ירוחם, ממילא רק לשיטת חנניה מתר להניחם סביב לקדרה. נמצא שבסימן רנ"ד סתם מרן כחנניה.

אולם הגאון רבי יצחק טייב זצ"ל ב'ערך השלחן' דחה ראית ה'מנחת כהן', דדברי ה'שלחן ערוך' לגבי פרות הנאכלים חיים, מיידי שהם נוגעים בגחלים שתחת הקדרה ונצלים מחם האש עצמה, ובזה ליכא חשש חתוי גם לדעת האוסרים, כבר מעת שהגיע למאכל בן דרוסאי, (הואיל והחתוי רק יחרף אותם) וכפי שכתב השלחן ערוך (שם סעי' ב) בדין צלי, וממילא אין ראיה ביחס לפרות המתבשלים מחם הקדרה - שיתכן ובכהאי גוונא סובר מרן שאסור לתנן סביב לה. וכן באר המשנה ברורה (שם סקכ"א ושעה"צ כב). הרי שאין הדבר מכרע בודאות שדעת מרן בזה לפסק להלכה כחנניה.

מנהג ישראל להקל משום 'ענג שבת'

איברא, נהגו ישראל מקדמת דנא להקל ולהשהות כדעת חנניה, וכן הביא בשו"ת זכור ליצחק (הררי, או"ח סי' עד) מתשובת מהר"ם

בן חביב מכתב יד, שנשאל על המנהג להקל בזה, וכתב שכן נתפשט שלא כדברי הרי"ף והרמב"ם, דסמכו העולם על דעת רב הגאונים ורב הראשונים המקלים כחנניה. ובשולי דבריו הוסיף הרב 'זכור ליצחק': "גם דהו אמת דאנן בכל מילי אזלינן בתריה דמרן ככל הוראותיו ומשפטי, ובהנך מילי לא עבדינן כוותיה דרבננו מרן, אפשר דנהרא נהרא ופשטיה, שכן היה מנהגם אז מימי קדם [עוד קדם שנתפשטו הוראות מרן] כוותיהו דהמקילין בזה משום כבוד וענג שבת, כדכתב הרא"ש".

ובספר 'ארץ חיים' (סתהון, סוף כלל ז') כתב דידוע מה שכתב הש"ך (יו"ד סוף סי' רמ"ב) דאפלו אין מרן ז"ל מזכיר המנהג, אלא כותב בלשון סתם ויש אומרים, כונתו בזה דאם יש מקומות שנהגו כהיש אומרים, יש להם על מה לסמוך, ומשום הכי הביא סברת הי"ש אומרים. וכתב שכן מצא בתשובת 'זכור ליצחק' (הנ"ל) שהעתיק תשובת מאריה דארעא ד'ישראל הגאון מהר"ם בן חביב ז"ל בעל 'גט פשוט' לענן דין שהיה על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה שהביא מרן ז"ל בארץ חיים ריש סי' רנג בלשון סתם ויש אומרים, שכתב דאנחנו נוהגים כסברת הי"ש אומרים, וכמו שכתב הרמ"א שם שנהגו להקל כסברא האחרונה.

כן כתב בשו"ת גנת ורדים (כלל ג סי' ד) שבדין זה לא סמכו על הרי"ף והרמב"ם ומרן, וכמו שכתב הרא"ש ד'ישראל אדוקין במצות ענג שבת ולא ישמעו להחמיר, הנח להם כמנהג שנהגו על פי הפוסקים כחנניה, שהיא דעת רב הראשונים והגאונים, ואף אנו בדין, הרי יש קרוב למאה פסקי דינים דלא עבדינן כוותיה דהרמב"ם, ויהיה זה מפללם, כיון שיש רבים ועצומים מן הפוסקים והגאונים שפסקו להקל, וכן הוא בשו"ת דברי חזקיה (ח"א או"ח סי' ב'), ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ג או"ח סי' י').

לצורך הלילה, אבל משה לצורך מחר מחר אפילו על גבי כירה שאינה גרופה ולא קטומה, דכיון דלצורך מחר הוא אסוחי אסחיה לדעתיה ולא אתי לחתויי.

דין שהיה על גבי פירים של גז

ולאור כל האמור לעיל, זאת תורת העולה הלכה למעשה: גם אם נניח שכירים של גז במינו, דינם ככירה שאינה גרופה וקטומה, שהלא שיר בהם מצב של 'חתוי בגחלים' - הגברת הלהבה על ידי סבוב הפתור, מתר להניח מבעוד יום מאכל מבשל שליש בשול, על להבת הכירים שאינה מכסה, כאשר מטרת האדם לאכל את התבשיל למחר, הואיל וכאמור נהגו ישראל כדעת הראשונים המקלים כחנניה, ומלתא דרבנן היא וספיקא דרבנן לקולא. ובפרט לאחר שמצינו דהתיר מרן אפילו לדעה המחמירה, במשה לצורך מחר, כדעת רבנו ישעיה ודעמיה, הרי אשכחנא ספק ספיקא לקולא: דילמא הלכה כדעת הראשונים האוחזים בשיטת חנניה, ואפילו תמצי לומר שהלכה כהרי"ף והרמב"ם, דילמא הלכה כדעת רבנו ישעיה שמשה לצורך מחר ליכא חשש חתוי בגחלים. והרי יש מקום להתיר הדבר.

בנוסף לכך, עצם ההנחה שכירים של גז דינם ככירה שאינה גרופה וקטומה, ויש לגזור שמא יגביר את הלהבה, כפי שגזרו חז"ל 'שמא יחתה בגחלים' - אינה ודאית כל צרכה, דיש לומר שאין לנו אלא במה שגזרו חז"ל, ואל לנו לגזור מדעתנו גזרות חדשות שאינן תואמות למציאות בזמן חז"ל.

ואף על פי שבשו"ת 'פנים מאירות' (ח"א סי' פד) כתב שאסור לתת מחם של תה על גבי כלי ממלא בכהל ('שפיריטוס') שממנו יוצאת פתילה בוערת, שהוא ממש ככירה שאינה גרופה וקטומה, וכתב: "ואין לומר דאין שיר כאן חתוי, דאין כאן גחלים אלא משקה

ובדברים אלו מצינו דחיה מספקת למה שכתב בשו"ת 'שואל ונשאל', לרבי כלפון משה הכהן מג'רבא (ח"א סי' לו; ח"ה סי' לב) דיש להחמיר כשיטת 'סתם' הכתובה במרן, ומה שנהגו להקל - אין בזה כדי הוכחה שהמנהג להקל כדעת 'יש אומרים', כיון שהדבר מסור ביד נשים, ולא ביד המורים, אפשר שהראשונים היו נזהרים לנהג ולהורות כדעת מרן, ונשתרבו המנהג על ידי נשים להניח הקדירה על גבי כירה שאינה גו"ק, מחסר ידיעה שהוא הפך הדין. אולם כאמור, מדברי מהר"ם בן חביב ושו"ת זכור ליצחק אנו למדים שמנהג זה מיסד בהרי קדש, עוד קדם שנתפשטו הוראות מרן, על פי סברת 'יש אומרים', וכנראה לעיל.

דעת רבנו ישעיה הראשון

והנה לענין שהית החמין, מצאנו בראשונים דעה נוספת, המקלה אף לשיטת הרמב"ם והרי"ף, והיא דעת שבלי הלקט בשם רבנו ישעיה מטראני (הביאה בבית יוסף סימן רנג): "ודוקא במה שהוא עביד לאכל בלילה איכא למיגזר שמא יחתה אבל ההטמנה שאנו עושין לצורך מחר ליכא למיגזר. וכן משמע מדברי המרדכי ריש פרק כירה (סי' ש) דכל לצורך מחר לא חיישינו לחתוי, וכן כתב עוד שבלי הלקט (שם) בשם רבנו שמחה, ואין נראה כן מדברי המפרשים שאכתב בראש סימן שאחר זה."

ולכאורה מסיום דברי מרן, נראה דלא ניחא ליה לפסק כסברא זו, אלא שהוא להדיא (שם) מסתמך על דעת רבנו ישעיה כסניף להקל: "ומכלל הדברים שנתבארו בסימן זה אתה למד שמה שנוהגים להשהות בתנור או בכופח תבשיל לצורך שבת שחרית יפה הם עושים לדעת רש"י וסיעתו שפסקו כחנניה וכו', ואפילו לדעת הרי"ף וסיעתו אפשר דשרי משום וכו', אי נמי משום דאפשר דלא איירי בגמרא אלא במשה

תנורים של ימינו אשר יש מעזיבה המפסקת בין הקדירה לבין האש שפיר דמי, והביא דברי האגדה בשם תשב"ץ קטן, שהעיד כי מהר"ם מרוטנבורג התיר לכתחלה להניח תבשיל על גבי תנור, כל שיש דפים (לוחות) בין התנור לקדירה. וכן פסק בשו"ע הגר"ז (סעי' כו) ובמשנה ברורה (ס"ק פא).

וכן פסק בשו"ת אגרות משה (ח"א סי' צג) שבתנורי הגז של ימינו, אין הדרך כלל לבשל בכסוי פח ממתכת, הרי אין לו הכר גדול מזה שמסלק דעתו מלחתות ואין לחוש לחתוי, ונמצא לפי זה יש לתנורי הגז שכסה בפח מתכת דין כירה קטומה.

והוסיף שם טעם לשבח להתיר שהיה בתנורים שלנו, שהנה נשים לב דלא חששו רבנן שמא יוסיף עצים חדשים בידיהם כשתכלה האש, אלא רק בחתוי חמרי הבשר הקימים, שכן דבר זה לא נראה לאנשים כאסור כל כך. ואם כן בתנורי הגז - הלא לא שייך חתוי בעצם הגז שכבר קים, אלא אם רוצה להגדיל האש, צריך לפתח יותר את נקבי הצנור שממש יוצא הגז, והוי כמוסיף גז אחר, הרי הוא דמי ממש כמו להביא עצים אחרים שלא גזרו, דלא חששו שיעשה בידיהם.

ועל כל פנים הוסיף ב'אגרות משה' שם, שיותר טוב אלו מלבד כסוי הפח החוצץ בין הגז לכירה יכסה גם את הכפתורים, כדי שהכר יהיה במקום החתוי, כמו הקטום, שיש אולי לחוש שמא לא ירגיש בכסוי ויחתה. ואף שהוא דבר רחוק - מכל מקום כיון שהתיר קטימה מצינו במקום החתוי, אולי הוא דוקא בהתיר כזה. אולם בחזון עובדיה' (שם עמ' ג) כתב שזו חמרא בעלמא, ובכסוי להבות הגז משרא שרי.

והנה, ידועה דעת ה'חזון איש' זצ"ל (או"ח סי' לו אותיות ט, יא) שחלק על המשנה ברורה

הדולק, דהא חזינו דכשממסין בתוך המשקה - הלהב עולה יותר, ויש לחוש גם כן כמו בחתוי". והחזיקו אחריו עוד פוסקים (שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קסה; שו"ת אמרי ישר ח"ב סי' קע"א; שו"ת שואל ונשאל ח"א סי' לו, ועוד). אולם בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ג) כתב לפקפק בזה על בעל 'פנים מאירות', שאסר בלי ראיה, שהרי יש לומר דלא גזרו חז"ל אלא בגחלים, מה שאין כן בפתילית כהל או נפט, לא שייכא גזרה זו, אולם לא מלאו לבו להקל נגד הפנים מאירות. וכיוצא בזה כתב הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל (הובא בשו"ת ציץ אליעזר ח"ב סי' ז).

עוד יש לצרף סברא נאה שחדש הגאון הירושלמי רבי יחיאל מיכל זאב הורוביץ זצ"ל, בספר 'גדולי ציון' (ח"ט סי' יא), שדוקא גחלים שדרכם במשך הזמן לדעו ולאבד מעצמת חמם, שייך לגזר שמא יחתה להגביר את החם, אולם בנפט וכהל, ובפרט בגז בימינו, שאין מצוי שישתנה מצב החם, אזי אין לחוש שמא יגביר את האש יותר מכפי שהיתה. והביאו דבריו בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' טז, ג).

נתינת טס של מתכת על גבי כירים

ומכל מקום, כל מה שכתבנו הוא מעקר הדין, אולם כדי לצאת ידי חובת דעת מן השו"ע, שפסק כהרמב"ם והרי"ף, ראוי ליתן על הכירים של גז טס של מתכת להפסיק בין האש לקדירה, שאז יהיה לה דין כירה קטומה, שהתיר להשהות עליה. והואיל ואין דרך לעשות כן בחל - הוי הכר, ולא יבוא לחתות.

וכן איתא ב'מגן אברהם' (רג סקל"א), על דברי מן השו"ע (שם סעי' ג) שמתיר להניח קדירת תבשיל על גבי 'קדירה ריקנית' החוצצת בינה לבין האש, ובאר דכיון שיש חציצה בין האש לקדירה - הוי ככירה גרופה וקטומה, ממילא

ואינו דומה לטס של מתכת שאינו מחבר לכירה, אלא מטלטל לפי הצורך. ועוד יש לחוש שיחבר את זרם החשמל ולא אדעתיה, ואינו דומה להדלקת אש שלא חששו, הואיל וביני וביני מדכר, בשונה מחבור חוט חשמל, שבקל הוא נעשה.

אולם ב'חזון עובדיה' (שם עמ' נב) דחה דבריו, וסברתו שלענין החשש שמא יחבר את חוט החשמל - אין לנו לגזר גזרות מדעתנו בשום פנים, ולענין הסברא שפליטה היא בגדר אש עצמה - אין זה נכון שהלא חם הפליטה נוצר על ידי גופי חמום פנימיים, וגוף הפליטה חוצץ בין הגופים לבין הקדירה, והוא ממש כדגמת כירה.

אכן, הגאון 'ישכיל עבדי', לאחר זמן חזר בו, ושוב הניף ידו בחלק ז' (או"ח סי' כח, ח) ואלו דבריו: "והנה עתה בראותי שרבים וכן שלמים משתמשים בשבת בפליטה החשמלית בשפי באין פוצה פה ומצפצף, נתתי אל לבי להבין על מה סמכו להתיר, ובאתי לידי הכרה שבזה יש להקל, משום שהפליטה החשמלית מלכתחלה נעשית לשם שמוש בשבת, ונקראת 'פליטה של שבת', ומכיון שכן הרי יש בה סימן לכל אדם שהיום שבת, ולא יבוא להשתמש בה באסור, כגון להחזיר עליה תבשיל שלא נתבשל כל צרכו, או תבשיל לח צונן, וכיוצא בזה, ומכיון שאין האש נראית לעין ואין כאן חשש חתוי, לפיכך נהגו להתיר, ואדרבה הפליטה עדיפה מכסוי של פח שעל הכירה, ששם עלול להסיר הפח מעל הכירה שלא מדעת, מה שאין כן בפליטה שאי אפשר בשום פנים להוציא הכסוי, ומכיון שעשויה לשם כך, אין לה סימן והכר גדול מזה לזכר את יום השבת".

"ואפלו החזון איש שאוסר בפתייליה, אפלו אם מעמידים עליה פח של מתכת, יודה כאן להתיר, ששם האש נראית מתחת הכסוי של פח, מה שאין כן בפליטה שהיא עצמה

שהזכרנו לעיל, ולדעתו הנחת ה'בלעף' על גבי כירה (כסוי הפח על הגז), אינו מוציא אותה מדי היותה אינה גרופה וקטומה, ודיק זאת מדברי רש"י (שבת לו, א) ולאחריו הטור (סי' רנג) שכתב **דעל גבי כירה** הינו על שפת הכירה או **על גבי כסוי שעל חללה**, ובאר החזון איש דהינו טעמא, שהכסוי דרכו בכך, ואינו ממעט את החם כל כך, ואין זה דומה להפסק קדירה ריקנית, שהוא שנוי גמור מדרך בשול, וממעט החם הרבה.

אכן מרו הראשון לציון זיע"א ב'חזון עובדיה' (שם עמ' נא), כתב לדחות ראית החזון איש, דדברי רש"י והטור מיירי בכסוי שדרך להניח עליו הקדרות בחל, ממילא אין בו שום הכר, וכדכתב הב"ח (שם אות יד) שכן היה המנהג, בשונה מכסוי הפח שאנו עושים על הכירים, שכל מטרתו להפסיק בשבת בין האש לקדירה, אין לה הכר גדול מזה. וכן העלה להלכה דלא כדעת ה'חזון איש' בשו"ת 'שבט הלוי' (ח"א או"ח צא) וחלק כחלוק זה. וכן העיר בספר 'תולדות זאב' (לגאון רבי חיים שרגא פי"ב פראנק זצ"ל, מו"ץ בירושלים, ח"ב סוף עמ' קצב).

דין שהיה על 'פליטה חשמלית'

והנה כל הצורך ההלכתי בהנחת כסוי פח על הכירה, מתייחס לכירים של גז או פתיליה של נפט, אולם ביחס להנחה על פליטה חשמלית, שאין בה שום אפשרות של חתוי, דהינו הקטנת והגברת מדת החם - מתר להשהות עליה סירים בשפי, ואין צורך בשום כסוי כל שהוא.

הן אמת שהגאון רבי עובדיה הדאיה זצ"ל בשו"ת 'ישכיל עבדי חלק ה' (או"ח לד) וחלק ו' (סי' טו) נשאל בדיון פליטה חשמלית, ופסק לאסור, וסברתו שהפליטה החשמלית מתחממת מאד ובווערת כאש, הרי היא נעשית כגחלת ממש, והוא כנותן על גבי האש ממש,

הטמנת סיר בשמיכות, והנחתו על גבי הפלטה

ב. אסרו חכמים להטמין תבשיל מבעוד יום בדבר המוסיף הבל, כגון פסלת ויתים או שמשומין, מלח סיד וחול, גזרה שמא יטמין ברימין שיש בו גחלת, ויתתה בגחלים בשבת. אמנם בדבר שאינו מוסיף הבל, כגון בגדים ושמיכות [שאינם אלא שומרים את החם] מותר להטמין מבעוד יום (שו"ע רנז, א).

ואף על פי שמותר להשהות תבשיל שנתבשל במאכל בן דרוסאי על גבי כירה שיש בה גחלים, וכיוצא בזה, מכל מקום אם היא מכסה בבגדים - אף על פי שאינם מוסיפים הבל, כיון שהאש תחתיו גורמת לתוספת הבל, יש אוסרים ויש מתירים, וכן פשט המנהג להקל.

אכן דנו הראשונים (הובא בר"ן שבת כא, א מדפי הרי"ף) לענין תבשיל המבשל כמאכל בן דרוסאי, המנח על גבי כירה שיש בה גחלים (וכגון שהכירה קטומה), והקדירה מכסה בגדים, האם נדון את הקדירה כמטמנת בדבר שאינו מוסיף הבל, שהלא אין הבגדים מוסיפים הבל מצד עצמם, או דילמא כיון שהאש תחתיו גורמת לתוספת הבל, נחשב כמטמן בדבר המוסיף הבל ואסור.

דעת רבנו יונה והרשב"א להחמיר בזה, והם סוברים שכל ההתר להשהות על גבי כירה קטומה, הוא כאשר רק כסויה עליה, כמעשהו בחל. אולם אם היא מטמנת בבגדים, גלי דעתיה שהוא מקפיד על חמומה, ולצרף מחר הוא דקבעי לה, ונחשב כמטמין בדבר המוסיף הבל ואסור. לעמדת דעת הרמב"ן להתיר בזה, וסברתו שכל עוד הדבר המוסיף הבל אינו מצמד לקדירה, אלא יש הפסק אויר ביניהם, אין זו הטמנה בדבר המוסיף הבל, אלא שהיה בעלמא, ומותר על פי התנאים שהזכרנו לעיל.

וכתב מרו בשלחנו הטהור (או"ח רנז, ח): "אף על פי שמותר להשהות קדירה על גבי כירה

סימן על השבת וכל עקרה נעשה לשם כף, יש להתיר".

פלטה חשמלית - לענין אסור חזרה

ונראה לומר שגם אסור חזרה (עי' רנז, ב) שהוא מצד 'מחזי כמבשל', ליכא בפלטה חשמלית, שאין דרך בשול בכף. וכן פסק הגרש"ז אויערבאך (שלחן שלמה רנז אות כז) שאין אסור חזרה ביחס לפלטה חשמלית, אולם כתב שלכתחלה עדיף לקיים תנאי חזרה, ולא להניח על הקרקע, אבל אם כבר הניח - שפיר דמי להחזיר. וכן כתב בשו"ת צ"ץ אליעזר (ח"ח סי' כו), ובספר שמירת שבת כהלכתה (תקונים ומלואים עמ' ג).

ובשו"ת ישיב משה (עמ' לו) להגר"מ טורצקי שליט"א הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל לאסור להחזיר התבשיל על גבי פלטה בשבת, וכן כתב להחמיר הגר"ש משאש זצ"ל בשו"ת שם"ש ומגן (ח"ג נד), אולם כתב מרן הרב זיע"א שבמחילת כבוד תורתם לא שדדו עמקים בזה, מאחר שיש ליתן טעם לשבת, וכדעת האחרונים שהזכרנו לעיל.

ואף על פי ששייך לבשל על גבי פלטה, ואם כן יש מקום לסברא דאיכא בזה מחזי כמבשל, הואיל ורב תשמיש הפלטה אינו לבשל אלא לחמם, ליכא למיחש ל'מחזי כמבשל', וכמו שכתב הרשב"א (שבת מ, ב) שעל גבי כלי ראשון שרב פעמים אין דרך בני אדם לבשל על גביו אינו נראה כמבשל, ולשון המשנה ברורה (רנז סקנ"ה): "מכל מקום כיון שמעמידה במקום שדרך לבשל שם תמיד נראה כמבשל לכתחלה בשבת". וממילא יש סברא איתנה להוציא פלטה מכלל זה. וכן העלה להקל הגאון רבי משה לוי זצ"ל (שו"ת תפלה למשה ח"א סי' לב; מנוחת אהבה ח"א עמ' נג), וכן פסק הגאון רבי יצחק שחיבר זצ"ל רבה של ארגנטינה בספרו יצחק ירנן (עמ' ג).

ז"ל והסכימו עליו רש"י והרמב"ם והרמב"ן וז"ל ויכדאי הם לסמוך עליהם להקל ובפרט שכבר נהגו כן כל קהלות אלו ומנהגו של ישראל תורה.

וכן כתב הגאון רבי משה בן חביב זצ"ל בתשובה כתב יד (הובאה בשו"ת זכור ליצחק, הזכרונה לעיל) לבאר טעם המנהג להטמין את החמין בערב שבת קדירה על גבי כירה שאינם גרופה וקטומה, ובאר דסמכו על סברת ה"ש חולקים' שהביא הר"ן דכל היכא שמפסיק אויר בין קדירה לגחלים שהוי מקרי ולא הטמנה (אפלו מכסה הקדירה בבגדים), עוד באר דסמכו על דעת רבנו ישעיה, הביאה ה"שכלי הלקט' (הובא בבית יוסף סו"ס רנג): "דכל מידי דשרי להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, שרי לטמנו בדבר המוסיף הכל מבעוד יום, וכל שכן הוא, ולא נאסר להטמין אלא דבר שאסור להשהות, דאף על גב דבדבר המוסיף הכל ליכא למיחש לאחתווי גזרינן שמה יטמין ברמץ, ודוקא במה שהוא עביד לאכל בלילה איכא למיגזר שמה יחתה, אבל ההטמנה שאנו עושין לצורך מחר ליכא למיגזר... וכן משמע מדברי המרדכי ריש פרק כירה (סי' ש) דכל לצורך מחר לא חיישינן לחתוי וכן כתב עוד שכלי הלקט (שם) בשם רבנו שמחה".

[ואמנם, לענן צרוף דעת רבנו ישעיה, הלא לאחר שהביא דבריו מרן בבית יוסף, סי': "ואין נראה כן מדברי המפרשים שאכתב בראש סימן שאחר זה", מאידך מצינו שמרן הסתמך על סברת רבנו ישעיה כסניף להקל לענן שהיה על כירה שאינה גרופה וקטומה, והבאנו דבריו לעיל: "משום דאפשר דלא איירי בגמרא אלא במשהה לצורך הלילה אבל משהה לצורך מחר מתר אפלו ע"ג כירה שאינה גרופה ולא קטומה או בתנור דכיון דלצורך מחר הוא אסוחי אסחיה לדעתיה ולא אתי לחתוי", וידוע מה שכתב ה"שדי חמד' (כללי הפוסקים סי' טז אות א) שפוסק הכותב

שיש בה גחלים, על פי הדרכים שנתבארו בסימן רנ"ג, אם היא מכסה בבגדים אע"פ שהבגדים אינם מוסיפים הכל מחמת עצמן, מכל מקום מחמת אש שתחתיהם מוסיף הכל, ואסור. ומיהו כל שהוא בענן שאין הבגדים נוגעים בקדירה, אף על פי שיש אש תחתיה, כיון שאינו עושה דרך הטמנה, שרי. הלכך היכא שמעמיד קדירה על גבי כירה או כופח שיש בהם גחלים, ואין שולי הקדירה נוגעים בגחלים, שהוי מקרי ומתר על פי הדרכים שנתבארו בסימן רנ"ג. ואם נתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה, ונתן בגדים על אותו כלי רחב - מתר, דכיון שאין הבגדים נתונים אלא על אותו כלי רחב שאינו נוגע בצדי קדירה, אין כאן הטמנה".

ובספר 'מנחת כהן' (סוף פרק ח') באר דעת מרן כדעת רבנו יונה והרשב"א, שקדירה עטופה בבגדים - אפלו אין היא נוגעת בגחלים ממש, מקרי הטמנה. ומה שכתב: "הלכך היכא שמעמיד קדירה על גבי כירה או כופח שיש בהם גחלים, ואין שולי הקדירה נוגעים בגחלים, שהוי מקרי ומתר", מדבר שבנוסף לכך לא היו הבגדים נוגעים בשולי הקדירה, דהינו שכדי להתיר בעינן שני תנאים: א. אין הבגדים נוגעים בגוף הקדירה, ב. אין שולי הקדירה נוגעים בגחלים, ממילא להניח סיר מטמן בשמיכות על גבי פלטה חשמלית (שמתקין בו רק התנאי הב') - יהיה אסור.

אמנם דעת מהר"א אבן טוואה (חוט המשלש ג' סי' ח') שבגונא דהקדירה אינה נוגעת בגחלים - אפלו שמכסין את גופה בבגדים מלמעלה, חשיב הטמנה בדבר שאינו מוסיף הכל, כסברת הרמב"ם ז"ל. ואף על פי שרבנו יונה אוסר אלא אם כן משים עליה כלי רחב, דאז לא הויא הטמנה, ויש שמחמירין כוותיה ומשימין חצי חבית על הקדירה - הנה הרב נהגו כהרמב"ם ז"ל שכדאי הוא לסמוך עליו. וסיים: "מנהגנו שהוא מוסד על דעת הגאונים

בלשון אפסר, כן דעתו בודאי. וכן הביא דעה זו רמ"א בהגה (רנז, א).

ועוד יש לצרף סברת רבנו יוסף מאורליינש בשם רשב"ם, (הובא בתוספות שבת מז, ב) שכל המבשל כמאכל בן דרוסאי - כשם שמותר להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, כך מותר להטמינו, וכן דעת רבנו ישעיה (הובא בב"י סו"ס רנז): "דכל מידי דשרי להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, שרי לטמנו בדבר המוסיף הכל מבעוד יום, וכל שכן הוא, ולא נאסר להטמין אלא דבר שאסור להשהות ואין חמרא בהטמנה יותר מבשהיה", ואף שרבנו תם פליג עליה, הלא הביא דעה זו הרמ"א (רנז, ז) וכתב שמקום שנהגו להקל כסברא זו אין למחות בידם.

לסכום: מצינו כמה סניפים להקל בהטמנת קדרה מכסה בבגדים על גבי כירה, עקר ההתר הוא מפני דעת הרמב"ן ועוד ראשונים שאינו נחשב כמטמין בדבר המוסיף הכל, דאין הבגדים מוסיפים הכל מצד עצמם, ולזה יש לצרף: א. דעת רבנו ישעיה שכל המטמין לצורך מחר ליכא חשש חתוי, ב. דעת רשב"ם שכל תבשיל מבשל שליש בשול (שעור כמאכל בן דרוסאי) שמותר להשהות אותו על גבי כירה מותר גם להטמין, וליכא חשש חתוי.

ובפרט בפלטה חשמלית, שאין שום אפשרות להגביה את חומה, אין שום חשש חתוי, וממילא נראה דאף לדעת רבנו יונה והרשב"א מותר להניח עליה קדרה מטמנת בבגדים. ויש להביא ראיה שבמקום שאין כלל חשש חתוי ליכא לאסור הטמנה, מדברי רמ"א בהגה (רנז, ח): "והטמנה שעושים במדינות אלו, שמטמינים בתנור וטחין פי התנור בטיט, שרי לכולי עלמא", וכן כתב ה'אליה רבה' (סקי"ח) שכל שהוא טוח בטיט לא גזרינו שמה יחתה, וכן הוא בשלחן ערוך הגר"ז

(סעי' יב), ועין משנה ברורה (סקמ"ז) שהביא דעת המהרש"ל שמחמיר בזה, וסבירא ליה דגזרו במוסיף הכל גם במקומות שלא שייך לבוא לידי חתוי, אולם בשער הציון (אות מו) שהקל בזה האור זרוע, וכתב דאלו היו רואים דבריו המחמירים, ודאי היו חוזרים בהם. וכן פסק להקל הגר"ש משאש זצ"ל בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סי' ג), וכן התיר בזה הגאון רבי יהושע מאמאן זצ"ל בשו"ת עמק יהושע (ח"ד סי' כז).

אמנם בכירים של גז יש מקום לחוש יותר לדעת האוסרים, ולהניח כלי רחב על הקדרה ואותו לעטף בבגדים, מכל מקום המנהג להקל גם בזה, כל עוד מונחת פלטת פח על הפירים, ומפסיקה בין ההלכה לקדרה, והנח להם לישראל.

'הטמנת' ביצים בתוך קדרת החמין

ג. מותר להטמין ביצים בתוך קדרת החמין מערב שבת. וכן מותר להטמין שקית גילון או גיר כסף המלאים בבשר ובארז שנתבשלו כל צרכם, ואין בזה אסור משום הטמנה.

ביצים המטמנות בתוך קדרת החמין - עלה ונסתפק בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (עמ' לא), האם מותר להניחו בקדרה מבעוד יום, שאפסר שהביצה המכסה בקלפתה דומה למשקין שבתוף הכלי, שיש אסור הטמנה להניחו בתבשיל. אמנם מרן הרב זצ"ל ב'חזון עובדיה' פשיטא ליה שאין אסור בזה, והוכיח מדברי מרן (יו"ד צה, ב): "ביצה שנתבשלה בקדרה עם בשר, אסור לאכלה בכוותח", ומקורו מדברי הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תקטז) שקלפת הביצים בברור מנקבת היא, והראיה, שכאשר אדם מבשלה בתוף יורה של צבעים - תמצא הביצה עצמה צבועה מאותו צבע. וכיון שהיא נקובה, לא שייך להגדירה כלל כ'כלי', אלא הרי זה גדר אכל בתוף אכל.

ובפרט שיש לצרף את דעת רבנו ישעיה, שהזכרנוה לעיל, שבהטמנה לצרף מחר ליכא חשש חתוי בגחלים, וממילא לא נאמר אסור הטמנה בדבר המוסיף הבל בכהאי גוונא. וכן הוא מנהג ישראל להטמין את הביצים בחמין ואין חוששין.

שקית ממלאת בארז, וקציצת בשר עטופה בגיר כסף

ד. וכמו כן, מתר להניח בתוך סיר החמין מבעוד יום שקית נילון או גר כסף ממלאים בארז או בשר שנתבשלו כל צרכם, ואין בזה אסור משום הטמנה.

התר זה מבסס על דעת ה'חזון איש' (סי' לו אות לב) שאין בהנחת כלי בתוך מאכל חם או מים חמים משום הטמנה כלל, ואף שיש חולקים בזה (מ"ב רנח סק"ב; ערוך השלחן סק"ג; שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' מז), כדאי הוא החזון איש לסמוך עליו להקל.

בפרט שיש לצרף לקולא מה שכתב הרמ"א (רנז, ז): "ויש מקילין ואומרים דכל שהוא חי לגמרי או נתבשל כל צרכו, מתר בהטמנה כמו בשהוי". וכאן הארז מבשול כל צרכו. ועוד נצרף דעת רבנו ישעיה הראשון, שבהטמנה לצרף מחר ליכא חשש חתוי בגחלים. וזאת בפרט שכבר הזכרנו לעיל דיש גם כן לסמוך על דעת הרמב"ן ודעמיה שקדורה המוסיפה הבל מחמת אש שתחתיה, ואין דפנות הקדורה נוגעות בגחלים, לא שיף בה כלל אסור הטמנה מערב שבת, דאין חשיב כלל 'מוסיף הבל', אפי' הוא הדין בגדון דידן לית בית מחוש.

בנוסף לכל זה, מצינו בדברי הפוסקים האחרונים סברות נוספות להתיר:

בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סט"ו) נשאל בענין המנהג שכוורכין ה'קוגל' (מעין קציצה מבצק שנותנים בתוך החמין) בשקית פלסטיק או גיר אלומיניום, ומכניסים לתוך החמין מערב

שבת, וצידד הרב השואל להקל מכיון שבין כך מתחמם גם אם לא היו עוטפים אותו, ולא נעשה העטוף רק לשמר שלא יכנסו חלקי מאכל לתוך ה'קוגל'. וכתב על כך הגר"ש וואזנר זצ"ל, שאף על פי שהוא עצמו נטה בספרו להחמיר, שמע מאז שהרבה תלמידי חכמים מקלים בזה, ואין להזניח הנוהגים קולא.

וכן העלה להקל הגרמ"ז זורגער (מו"ץ בעדה החרדית י-ם) בשו"ת 'וישב משה' (סי' כ): "הנה עקר גזרת הטמנה, היא גזרה ששמה יטמין ברמץ שיש בה גחלת ושמה יחתה בגחלים, ואם כן מצד הסברא נראה לכאורה דעד כאן לא גזרינו 'שמה יטמין ברמץ' אלא או באכל גופיה ששיף ביה שיטמינו ברמץ, כפיצה וכיוצא בזה, או כלי בתוך רמץ, דאפשר גם כן להטמינו, לכן אסרו להטמין בכל דבר ששיף בו מוסיף הבל דכרמץ דמא, אבל גיר אלומיניום שאינו כלי כלל, ולא שיף בו 'שמה יטמין ברמץ' שיכוץ הגיר כלו ולא יחזיק כלל כפי מה שראיתי, לא הוי רק כאכל גופיה, ובדאי לא שיף לאסור להטמין אכל באכל, דאכל אחד הוא, ולא שיף לאסור לכל היותר אלא בכלי, שהכלי הוא ראוי להטמין לחודיה ברמץ, וקרוי האכל שעל האש דבר הנטמן והכלי דבר המטמין, והוי כמטמינו ברמץ. אבל גיר אלומיניום שאינו ראוי להטמינו ברמץ הוי כאינו דבר המפסיק כלל, דכל הטמנתו הוא כאכל לחודיה, ושם אכל חד הוא. ועוד נראה בלאו הכי שגיר אלומיניום אין לו שום חשיבות כלי מפסיק, שאין לו העמדה לעצמו, ואינו רק דבר הנכרך...". והביא שם שכן הורה לו הגאון רבי משה אריה פרוינד זצ"ל גאב"ד העדה החרדית ירושלים, שיש להקל מכמה טעמים.

וכיוצא בזה פסק הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' לד, ז) שמתר להניח מאכל עטוף בגיר כסף בתוך קדרת החמין, כיון שאין עושים כן אלא שלא יתערב הארז עם שאר תבשיל

שבקדרה, עין שם. וכן התיר בשו"ת אור לציון (ח"ב פי"ז יג הע' קסג).

דין 'סיר בשול אטי'

ה. 'סיר בשול אטי' (מכנה באנגלית Crock Pot) אשר מכנהו בקדרה כפולה, סיר פנימי מתרם, המצוי בתוך סיר חשמלי ממתכת, כשבסיר החיצוני מצויים גופי חום, וכך מתחמם הסיר הפנימי מכל צדדיו. מתר להשתמש בו לצורך מאכל חמין הנאכל בשחרית של שבת, ואין בו אסור משום הטמנה, ובלבד שיבססה את כפתור ההפעלה.

נשאל מרן זצ"ל לענין דין 'סיר בשול אטי' (מכנה באנגלית Crock Pot), מוצר חשמלי המצוי הרבה בארצות הברית, ולאחרונה נפוץ גם בארץ הקדש, מבנהו כקדרה כפולה, סיר פנימי מתרם, המצוי בתוך סיר חשמלי ממתכת, כשבסיר החיצוני מצויים גופי חום, וכך מתחמם הסיר הפנימי מכל צדדיו. והנה יש לדון האם מתר להניח בו החמין מערב שבת, הואיל והסיר הפנימי הרי הוא כמטמון בתוך הסיר החיצוני, והוי הטמנה בדבר המוסיף הבל.

והעלה להלכה, שכל שנעשה לצורך אכילת חמין בשבת בבקר, מתר הדבר. והטעם דהלא איכא דעת רבנו ישעיה שהזכרונה לעיל, שבהטמנה לצורך מחר ליכא חשש חתוי בגחלים, ולא נאמר אסור הטמנה בדבר המוסיף הבל בכהאי גוונא. ובנוסף לכך דעת הרמ"א ד'הטמנה במקצת לאו שמיה הטמנה', וכפי שכתב (רג, א): "ויש אומרים דאפלו אם הקדרה עומדת על גבי האש ממש, כל זמן שהיא מגלה למעלה לא מקרי הטמנה, ושרי; וכן המנהג", ממילא בסיר בשול אטי, סיר החרסינה הפנימי 'מטמון' בסיר החשמלי רק מצדדיו ולא מראשו, ולדעת הרמ"א שרי.

ואמנם מרן שם חולק על זה, ולדעתו די שהסיר יהא נוגע בגחלים מצד אחד כדי

להחשב כ'הטמנה', ואם כן כאן לכאורה יהיה אסור לדעת מרן דקיימא לן כוותיה - זה אינו, דעצם ההגדרה של סיר בשול אטי כקדרה הנוגעת בגחלים, אינו ברירא, מכיון שעל פי רב יש הפסק אור בין הקדרה לגוף החמון, ואף אם חשיב כנוגע בגחלים - יש מקום לצרף השיטות המקלות לספק ספיקא: שמא הלכה כרבנו ישעיה שהטמנה לצורך מחר שרי, ושמא הלכה כדעת הרמ"א שכל שראשו מגלה שרי.

וכתב ב'חזון עובדיה' ששוב בא לידו ספר 'שבת היום' להרב נחמיה רוטנברג שליט"א, ושם (עמ' נב) מספר המחבר שהלך בצותא עם הרב אופיר מלכה שליט"א אל הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, והראו לו את הסיר ובדקו מכל צדדיו, ואמר שאין סבה לאסרו לדעת הרמ"א ד'הטמנה במקצת לאו שמיה הטמנה', ורק לשיטת מרן ה'מחבר' אסור. אולם גאון עזנו מרן הראשון לציון זצ"ל מעלה להלכה שאף לספרדים האוחזים בשולי גלימתו של מרן, משרא שרי מטעם ספק ספיקא, וכנ"ל. ומכל מקום יש לדקדק ולכסות את הכפתור החשמלי, שמא ישכח ויבוא להגביה או להנמיך את מדת החם. ועין שו"ת שבט הלוי (ח"ג סוף סי' מט), ושו"ת אגרות משה או"ח סי' צג) בענין כסוי הכפתורים בתוך הכירה, שעל ידו לא יבוא לחתות ולהגביר את האש.

הטמנת צונן בדבר שאינו מוסיף הבל

ו. אסור להטמין את הצונן מערב שבת בדבר המוסיף הבל, אבל מתר להטמין את הצונן אפילו בשבת בבגדים או ברים ובל דבר שאינו מוסיף הבל, כדי להפיג צנתו, או כדי שדא יצטנן יותר.

כתב מרן בשלחן ערוך (רג, ו): "מתר להטמין בשבת דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צנתו; אבל בדבר המוסיף הבל, ואפלו להטמין צונן

ראינו לרב נחמן שעשה מעשה, ואף רב יוסף תמה על רבי אמי דאמאי איקפד, הלכך אנו נוקטים הלכה כמותם, ואף לאדם חשוב התירו להטמין את הצונן.

הטמנת תבשיל בדבר שאינו מוסיף הבל

ז. כל האסור להטמין מערב שבת, הוא בדבר המוסיף הבל, כמו גפת ועצים, אולם בדבר שאינו מוסיף הבל, כגון בקרים בסתות ובגדים, מותר להטמין מערב שבת, אבל בשבת עצמה, אסור הדבר, גזרה שמה ויצא קדרתו צוננת ונרתיקתה, ויהיה חוב משום מבשל.

כסהו ונתגלה

ח. כסהו בערב שבת ונתגלה בשבת עצמה - מותר לחזר ולבסותו, ואין זה נחשב הטמנה בתחלה בשבת, אלא המשך ההטמנה הקודמת; וכן אם רצה להוסיף עליו בשבת, מוסיף; וכן אם רוצה לטל הבסוי ולתת אחר במקומו מותר, ואפילו לא היה מבסו אלא בסדין דק יכול לטלו ולבסותו בשמיכה עבה. אמנם כל זה אם נתבשלה הקדרה כל צרכה; אבל אם אינה מבשלת כל צרכה, אסור אפילו להוסיף על הבסוי, שתוספת זו נזרמת לו להתבשל (שו"ע רנו, ד).

ט. ואם נטל את הבסוי על מנת שרא לתחזירו ונמלך לתחזירו, דעת הב"ח (סי' רנו) שאסור לתחזירו דהוי כהטמנה בתחלה. אולם בשלחן ערוך הגר"ז (שם ס"ח) ובגרונד השלחן (סק"ב) התירו בזה, וכתב ב'חזון עובדיה' (עמ' סו) דהוי ליה סביקא דרבנן ולקולא.

פנהו לקדרה אחרת

י. פנה התבשיל מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת, מותר להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, שכן לא אסרו הטמנה אלא ביחס לבלי הראשון שנתבשל בו, אבל בשפנהו לבלי אחר מותר. ואפילו אם חזר וערה אותו אחר כך לבלי הראשון שנתבשל בו - מותר להטמין.

גמור ואפלו מבעוד יום, נמי אסור. ומקור הדברים מהגמרא (שבת נא, א): "אמר רב יהודה אמר שמואל: מותר להטמין את הצונן". וכתב רש"י: "מותר להטמין את הצונן - מפני החמה שלא יחמו, ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו". משמע שיטת רש"י דאיכא חמרא בצונן, שמותר להטמין אותו בדבר שאינו מוסיף הבל רק כדי להעמיד צנתו, דהינו שלא יתחמם יותר, אבל לא כדי להפיג צנתו ולחממו. אמנם דעת הרמב"ם שמותר להטמין גם כדי לחממו. וכתב הרשב"א שכן נראה מדברי הגאונים ז"ל, ובדאי נראין הדברים, דכוליה פרקין בהטמנה דלהחם קא מיירי ולא בהטמנה דלהעמיד צנה ושלל יתחמם. וכשיטה זו פסק מרן.

והוסיף הרשב"א בשם הרמב"ן, שכל זה בדבר שאינו מוסיף הבל, אבל בדבר המוסיף הבל - אסור להטמין גם את הצונן, וראה לדבר ממעשה אנשי טבריה (שבת פ"ג מ"ד) שהביאו סלון של צונן לתוך אמה של חמין (צנור שממשיכין המים לתוכו, והיה אותו צנור משקע בחמי טבריא ומתחמם מכח אותם המים החמים, ברטנורא) ואסרו חכמים, ובגמרא (שבת לט, ב) אמר רב חסדא שאסרו מטעם דהוי הטמנה בדבר המוסיף הבל מבעוד יום, הרי שגם צונן אסור להטמין באפו הזה.

דיו זה שמותר להטמין את הצונן בשבת, משמע בגמרא שלאדם חשוב ראוי שלא לעשותו, שכן הרואה אותו מקל - עלול להקל יותר. וכן איתא (שבת נא, א): "אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה: אטמין לי צונן וכו' שמע רבי אמי ואיקפד. אמר רב יוסף: מאי טעמא איקפד? כרבותיה עביד וכו' דאמר רב יהודה אמר שמואל: מותר להטמין את הצונן. סבר: אדם חשוב שאני". אולם הרמב"ם והטור השמיטו זאת, ובשו"ת 'בעי חיי' (יו"ד סי' קנד) כתב דאף על פי שרבי אמי סבר אדם חשוב שאני, אין הלכה כמותו, הלא

שֶׁבֶכֶר בְּטִלָּה מִמֶּנּוּ תוֹרַת 'בְּלִי רֹאשׁוֹן' (ש"ע רנו, ה; מ"ב שם ס"ק כח).

הַטְּמִנָּה בַּקְּבוּק חֶלֶב בְּתוֹךְ מֵיִם חֲמִיִּם בְּכָלִי שְׁנִי

יא. מִתֵּר לְהַטְמִין בַּקְּבוּק מֵיִם אוֹ חֶלֶב צוֹנְגִּים בְּמֵיִם חֲמִיִּם הַמְּצוּיִים בְּכָלִי שְׁנִי, עַל מִנֵּת לְחֶמֶם, אֶפְלוֹ יִגִּיעַ לַחֵם שֶׁיֵּד סוֹלֶדֶת בּוֹ, וְאֵין לְחַשֵּׁשׁ כָּלֵל מִשּׁוּם הַטְּמִנָּה.

כְּתַב הַט"ז (רנח סק"א): "לֹא יָפָה עוֹשִׂים, שְׁבִימוֹת הַחֶרֶף לּוֹקְחִים כָּלִי שֶׁבְּתוֹכוֹ מִשְׁקָה וְתוֹחֲבִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת לְתוֹךְ כָּלִי מֵלֵא מֵיִם חֲמִיִּם שֶׁיִּפְּיֵג צָנְתוֹ בְּתוֹכוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן שׁוֹתִין הַמִּשְׁקָה שֶׁזֶהוּ דֶּרֶךְ הַטְּמִנָּה מִמֶּשׁ כִּיּוֹן שֶׁכָּלֵל טֻמוֹן בְּתוֹכוֹ, וְהַטְּמִנָּה אֲסוּרָה אִפְּי' לְזִמּוֹן מוֹעֵט", וְכֵן פֶּסֶק הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (שם סק"ב): "כְּתִבּוֹ הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁאֲסוּר לִקַּח כָּלִי וּבְתוֹכוֹ מִשְׁקָה צוֹנֵן וְלִתְחַב אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת לְכָלִי מֵלֵא מֵיִם חֲמִיִּם שֶׁיִּתְחַמֵּם בְּתוֹכוֹ אֶפְלוֹ לֹא יוֹכֵל לְבֹא לִידֵי יָד סוֹלֶדֶת בּוֹ שֶׁזֶהוּ דֶּרֶךְ הַטְּמִנָּה מִמֶּשׁ כִּיּוֹן שֶׁכָּלֵל טֻמוֹן בְּתוֹכוֹ".

אֲכֹן הָאֵלִיָּה רַבֵּה הִשִּׁיג עַל דַּעַת הַט"ז, וְכָתַב: "וְלַעֲנִיּוֹת דַּעַתִּי יָפָה עוֹשִׂים, דִּהָא הֵם בְּכָלִי שְׁנִי וְאֵם כֵּן מִיִּקְרִי אֵינּוּ מוֹסִיף הֶבֶל כְּדִמְשִׁמַּע בְּסִימָן רנ"ז סְעִיף ה', וְשֵׁם בְּסְעִיף ו' מְבֹאֵר דְּמִתֵּר לְהַטְמִין [צוֹנֵן] בְּשֶׁבֶת בְּדָבָר שֶׁאֵינּוּ מוֹסִיף הֶבֶל כְּדִי שֶׁתִּפּוֹג צָנְתוֹ". וְכֵן פֶּסֶק בְּשִׁלְחוֹן עֶרְוֵה הַגַּר"ז (סע' כג).

וְכֵן הִסִּיק לְהַלְכָה הַגָּאוֹן הַמְּפֹלֵא בְּדוּרוֹ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל הַכֹּהֵן מִמוֹדִינָא זצ"ל, בְּסִפְר 'זֶרַע אֱמֶת' (חדושי שְׁבֶת דף ת, ג): "וּמִכָּל מְקוֹם יֵצֵא לָנוּ מִזֶּה דְּמִתֵּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן אֶפְלוֹ דֶּרֶךְ הַטְּמִנָּה מִמֶּשׁ, דְּאֵינּוּ אֵלֵּא כְּדִי שֶׁתִּפּוֹג צָנְתוֹ, וְאֵם כֵּן שֶׁפִּיר עֲבָדִי לְהַנִּיחַ בֵּינֵינוּ מְגֻלְגָּלִים קָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה בְּתוֹךְ כָּלִי שְׁנִי, דְּכִיּוֹן דְּאֵינּוּ אֵלֵּא צוֹנֵן, וְאֵינּוּ מִטְּמִין אֵלֵּא בְּכָלִי שְׁנִי דְּאֵין בּוֹ כְּדִי לְהוֹסִיף הֶבֶל אֵלֵּא לְהַפִּיג צָנְתוֹ, לִית דִּין צָרִיךְ בִּשְׁשׁ דְּוָדָא שְׂרִי, וְדִלֵּא כְּהַמְגוֹן דּוֹד

(הט"ז). וְעַדִּי בְּשִׁמְיָם, דְּאַחֲרֵי כֵתְבִי זֶה בְּקִשְׁתִּי לִי חֵבֶר, וּמִצָּאֵתִי לְהַר"ב אֵלִיָּה רַבֵּה בְּסִימָן רנח ס"ק ג, דְּאַחֲרֵי שֶׁהֶעֱתִיק דְּבָרֵי הַמְּגוֹן דּוֹד, כְּתַב עָלָיו וְכו' וְהִנָּאִנִּי שְׁכּוֹנֵתִי לְדַעַתוֹ, אֵלֵּא שֶׁהוּא קוֹצֵר בְּדָבָרִים, וְאֵנִי הַכֶּרְחָתִי הַעֲנֵנִן בְּרָאיוֹת בְּרִיאוֹת טוֹבוֹת, וּמִיָּיָה וּמִיָּנִי יִתְקַלֵּס עֵילָאָה, וְתוֹ לֹא מִיָּדִי".

וְכֵן מִשְׁמַע מִסְתִּימָת לְשׁוֹן הַשְּׁלַחֵן עֶרְוֵה (שיח, יג): "מִתֵּר לִיתֵּן קִיתוֹן שֶׁל מֵיִם אוֹ שֶׁל שְׂאֵר מִשְׁקִים בְּכָלִי שְׁנִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵיִם חֲמִיִּין, וְלֹא חֶלֶק אִם שְׁקוּעַ הַכָּלִי כָּלֵל אוֹ מְקַצָּתוֹ, הֲרִי דְּמִתֵּר בְּכָל אֶפְלוֹ. וְיִדּוּעָה דַּעַת הַחֲזוֹן אִישׁ (לז, לב) שֶׁאֵין בְּהַטְּמִנָּה מֵאֲכָל בְּמֵיִם חֲמִיִּים 'שֵׁם הַטְּמִנָּה' כָּלֵל וְכָלֵל, וּמִמִּילָא בְּאֶפְסוֹן שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לִידֵי בְּשׁוּל, כְּגוֹן דְּבָר שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל כְּבָר, אוֹ בְּכָלִי שְׁנִי, אוֹ בְּכָלִי רֹאשׁוֹן שֶׁאֵינּוּ יוֹכֵל לְחַמֵּם יוֹתֵר מִיָּד סוֹלֶדֶת - מִתֵּר לְהַטְמִין וְאֵין בְּזֶה כָּלֵל מִשּׁוּם הַטְּמִנָּה.

וְלִדְינָא, הַעֲלָה ב'חֲזוֹן עוֹבְדִיָּה' (שם עמ' טו-סח) שֶׁמִּתֵּר לְהַטְמִין בַּקְּבוּק מֵיִם אוֹ חֶלֶב צוֹנְגִּים בְּמֵיִם חֲמִיִּים הַמְּצוּיִים בְּכָלִי שְׁנִי, וְאֵין לְחַשֵּׁשׁ כָּלֵל מִשּׁוּם הַטְּמִנָּה. וּמִכָּל מְקוֹם הַרוֹצֵה לְהַחֲמִיר לְצֵאת יְדֵי חוֹבַת הַט"ז, לֹא יִטְמִין אֶת הַבְּקָבוּק כָּלֵל בְּמֵיִם חֲמִיִּים, אֵלֵּא רַק עַד צֹארוֹ, דְּמַכְיִין וּמַקְצָתוֹ מְגֻלָּה לֹא חֲשִׁיבָא הַטְּמִנָּה, וְכִדְמוּכַח מִלְשׁוֹן הַט"ז א.

דִּין תְּרִמוֹס לְעֲנֵן אֲסוּר הַטְּמִנָּה

יב. מִתֵּר לְעֵרוֹת בְּשֶׁבֶת מֵיִם רוֹתְחִים מְכָלִי רֹאשׁוֹן לְתוֹךְ 'תְּרִמוֹס' לְשִׁמּוֹר חֵם הַמֵּיִם, וְאֵינּוּ בְּמִטְמִין בְּשֶׁבֶת.

דְּגוֹ הַפּוֹסְקִים הָאֵם מִתֵּר לְעֵרוֹת מֵיִם מְכָלִי רֹאשׁוֹן לְתוֹךְ 'תְּרִמוֹס' בְּשֶׁבֶת, דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לְדוֹן מִצַּד הַטְּמִנָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינּוּ מוֹסִיף הֶבֶל, שֶׁהִלֵּא הַטְּרִמוֹס שׁוֹמֵר עַל חֵם הַמֵּיִם מִמֶּשׁ כְּדָגְמַת שְׁמִיכוֹת וּכְסֻתּוֹת.

וּבְשׁו"ת 'מַעֲרָכִי לֵב' לְגָאוֹן רַבִּי יְהוּדָה לִיב צִירְלֶסוֹן זצ"ל כְּתַב סְבָרָא לְהַקְל בְּזֶה: דִּהְנֵה

דבריו. ואף על פי שכלי זה שומר חמו לזמן מרבה, ודאי אין לו אלא דין כלי שני, ומתר להטמין בתוכו.

'אין בשול אחר בשול'

יג. מותר לקח תבשיל שרבו יבש מתמקרה, ולהניחו בשבת על גבי פלטה לחממו, אפילו אם יגיע לחם שהיה סולדת בו, שאין בשול אחר בשול כדבר יבש, וחולקים בזה אחר הרב, כגון תבשיל של בשר ותפוחי אדמה שיש בו מעט רטב - נדון כיובש. אולם אם רב התבשיל הוא רטב, אסור לחממו בשבת על גבי פלטה, שיש בשול אחר בשול בלח.

איתא במשנה (שבת ט, א): "כל שבא בחמין מלפני השבת - שורין אותו בחמין בשבת", דהינו מאכל שפבר בשל בכלי ראשון והצטנו, מותר לבשלו שנית בכלי ראשון, הואיל וכלל נקוט בידינו 'אין בשול אחר בשול'. והנה נחלקו בזה הראשונים, דעת רש"י (שבת יח, ב) והרא"ש (פ"ג סי"א) ורובנו יונה (הובא בר"י ריש פרק ד' דשבת) דדוקא תבשיל יבש, כגון בשר דגים או ארז, אין בו משום בשול אחר בשול, אבל תבשיל לח כגון מרק שהצטנו, אם יחממו שנית לשעור 'יד סולדת' - עובר על אסור בשול מן התורה. אולם הרמב"ם (שבת ט, ג), והרשב"א (שבת מ, ב), וכן הר"ן והריטב"א, סוברים שאין בשול אחר בשול בין בלח ובין ביבש. והואיל שהוא אסור תורה, נראה שהלכה כדעת האוסרים.

וכדעת המחמירים פסק מרן השלחן ערוך (שיח, ד): "תבשיל שנתבשל כל צרכו, יש בו משום בשול אם נצטנו. והני מילי שיש בו בשול אחר בשול, בתבשיל שיש בו מרק, אבל דבר שנתבשל כבר, והוא יבש, מותר לשירותו בחמין בשבת".

אכן לעצם הגדרת 'לח' ו'יבש', הביא מרן ה'בית יוסף' (סי' רנג) משם רבנו יונה ורובנו ירוחם שלא נקרא תבשיל לח אלא תבשיל

הטמנה בדבר המוסיף או שאינו מוסיף הבל, דגזרו רבותינו ז"ל, הינו הטמנת הכלי עם התבשיל שבתוכו, אבל הטמנת עצם התבשיל בלי שום כלי - כזאת לא נכללה בכלל הגזרה. שההנחה בתוך כלי הטרמוס היא הטמנת עצם התבשיל והעמדת חמו, וזו אחת מהמצאות זמננו שלא היה עדין בשעת הגזרה, ואפן אחר של הטמנת התבשיל עצמו בלי כלי בתוך דבר המעמיד הבל כעין הטרמוס שלנו הלא אין במציאות כלל, ממילא כיון דאין לה מלתא דלא שכיחא גדולה מזו הרי לא חלה עליה מעולם גזרת חז"ל. וכמו שכתבו התוספות (ב"ב יט, א) לגבי הטמנה בסלעים, דכיון דלא שכיחא היא כלל שרי להטמין בהם, דמלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן. ודעה זו הובאה ברמ"א (רנז, ג) וכן פסק בהחלט בשלחן ערוך הגר"ז.

ועין בשו"ת קרן לדוד (גרינלד סי' עז) שהשיג על סברא זו, דמה נפקא מינה אם מטמין כלי ובתוכו אכל, או מטמין את האכל לבדו בכלי שהוא מעמיד הבל, ודמי למבאר בגמרא גבי הטמנת ביצה (שבת לח, א) לא יטמינה בחול ובאבק דרכים, הרי מצינו הטמנה באכל עצמו בלא כלי. וכן בשו"ת מערכי לב עצמו, סי': "אכן לאחר כל אלה לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה, הלכך נראה דאין להקל בנדון דידן כי אם בשביל חולה, אפלו אין בו סכנה, אבל לא באפן אחר".

אכן ב'חזון עובדיה' (עמ' עג-עד) כתב להתיר הנחה בתרמוס לכתחלה בשפי, שהלא כתב הרמב"ם (שבת פ"ד ה"ה) לגבי דין 'פנהו ממחם למחם': "שלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו, אבל אם פנהו מותר", הרי אפלו אם פנה לכלי ראשון אחר שעדין יד סולדת בו מותר להטמין, שכן משמע הלשון 'בכלי ראשון שנתבשל בו'. ואם כן כל שכן כאן יש להתיר בפשטות, שהרי דפנות התרמוס הם קרים וצוננים, ובדאי יש לו דין כלי שני לכל

וכן קפה בשבת לאחר שנתבשל כל צרכו ונצטנו, ולכאורה הוא נגד דעת מרן ד"ש בשול אחר בשול בלח. אלא דעל דברי השלחן ערוך שיש בשול אחר בשול בלח, כתב הרמ"א: "ויש אומרים דוקא אם מצטמק ויפה לו", ומקורו מדברי רבנו ירוחם בשם רבנו יונה שהזכרנו לעיל. וכתבו המגן אברהם (סקכ"ז) והמנחת כהן (ש"ב פ"ב) שאף מרן מודה לזה, וכן מוכח מלשוננו בסעיף ח' עין שם. ממילא יש לומר שהקפה המבשל כל צרכו הוי בגדר 'מצטמק ורע לו' ובכהאי גוונא גם בלח אין בשול אחר בשולא.

ובזה יש לבאר גם כן נדון דידן: תבשיל שמעוטו רטב ורבו יבש, על פי רב בשול הלח הוי בגדר 'מצטמק ורע לו', שהלחלוהית המעטת מתאדה ומתיבשת, על כן מתר לבשלו ואין לחשש לבשול הלח, דבכהאי גוונא שרי כאמור. מה שאין כן ברבו רטב, על פי רב הוי 'מצטמק ויפה לו', על כן אסור.

הנחת יבש צונן על גבי פלטה בשבת

יד. תבשיל שרבו יבש ומעוטו לח, וכל שכן בלוי יבש, מתר להניחו לבתחלה על הפלטה בשבת כדי לחממו, אפילו לבדי חם שהיה סולדת בו, ואין בזה לא אסור בשול, ולא 'מיחוי במבשל'.

הנה, לכאורה כל זה מצד אסור בשול, אף לכאורה יש לדון מצד 'מחזי כמבשל' שהלא כל ההתר להשהות מאכל על גבי כירה אפילו גרופה וקטומה, הוא רק מערב שבת, וגם אם הורידו את התבשיל בשבת עצמה - יש תנאים כיצד להחזירו, שלא להניח על גבי קרקע וכו' (כדי שיחשב 'המשך' של השהיה הקודמת), וכפי שכתב השלחן ערוך (רג, ג): "המשכים בבקר וראה שהקדיחה תבשילו, וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה ישנה ריקנית על פי הפירה ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה על גבי הקדירה

שרבו רטב ומרק, אבל תבשיל של בשר ודגים שיש בו קצת רטב ושמן, מאחר שרבו יבש, אין בו שום בשול אחר בשול. וזו לשונו: "כתב רבנו ירוחם בח"ג (ני"ב סט סוע"א) בשם ה"ר יונה דכל שרבו רטב ומצטמק ויפה לו והוא צונן כשהחזירו על גבי כירה ומצטמק הוי מבשל גמור". והסקים ב'מנחת כהן' (פ"ב) שכן מסתבר, שאין לך תבשיל יבש שאין בו מהל ושמן, ועם כל זה הוא נדון כתבשיל יבש. הרי מכרח להיות גדר בדבר, שאם מדבר בתבשיל שרבו מרק ויש בו מעוט חתיכות בשר, נחשב כלח ואסור להניחו, אולם אם מדבר בתבשיל שרבו יבש מתר לחממו בשבת. וכן פסק בחזון עובדיה' להלכה.

אמנם רבה של ירושלים הגר"ש משאש זצ"ל בשו"ת תבואות שמ"ש (או"ח סי' ס"ו) השיג על פסקו בענין זה, ודעתו שהלשון בבית יוסף בסימן רנ"ג 'שרבו רטב' יתכן היא טעות סופר, שהלא בסי' שיח הביא שנית דברי רבנו ירוחם בשם רבנו יונה, וכתב 'דכל שיש בו רטב', וכך היא אכן לשונו של רבנו ירוחם. ועוד שקשה להבין הסברא בזה, מדוע במצב של מעוט לח מתר לבשל שוב, הלא ביחס לאותו מעוט איכא אסור מבשל.

ומרן הראשון לציון זיע"א בשו"ת יביע אמר (ח"ז או"ח מב) ובחזון עובדיה (עמ' פב), השיב על דבריו, והראה מדברי ה'מנחת כהן' שעמד על נקדה זו, דלא כתב רבנו ירוחם 'שרבו רטב', אלא 'שיש בו רטב', וכן לשון הבית יוסף לקמן בסימן שיח, אולם הסיק שם דבהכרח לומר שמרן נקט סברת עצמו בענין זה, שכל האסור הוא רק ברבו רטב, דכן מסתבר.

ולענין הסברא בזה, הקדים להביא דברי הרב 'שם חדש' על ספר היראים (לרבי חיים דגניאל שלמה פינסו זצ"ל), שכתב לישיב מנהג ירושלים לחמם תבשיל החמין שיש בו מרק ורטב,

ריקנית; ויזהר שלא ישים קדרתו ע"ג קרקע, ושתהיה רותחת". משמע שכאשר לא מקימים תנאים אלו, אסור ליתן מאכל בשבת אפילו על גבי קדרה ריקנית.

מאיך מצינו בשלחן ערוך שהתיר בזה, דכתב (רנ"ג, ה): "מתיר לתת על פי קדרת חמין בשבת, תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו, כגון פאנד"ש (בצק ממלא בבשר) וכיוצא בהו, לחממן, לפי שאין דרך בשול בקר", ומשמע לכאורה שמתיר להניח לכתחלה.

ואכן האחרונים כתבו כמה חלוקים לישיב סתירת מרו, דעת הפרי מגדים (הביאו בבה"ל סי' רנ"ג ד"ה ויזהר) לחלק בין הנחה על פי קדרה ריקנית שאסור מרו, כמבאר בס' רנ"ג, ג, לבין הנחה על פי קדרה מלאה בדברי מאכל, כגון הנחה על גבי מחם שעל האש (כסי' שיח, ח), או על פי קדרת החמין (כסי' רנ"ג, ה) שהתיר, וכתלוקו נוקטים להלכה רבים מאחינו האשכנזים, עין ארחות שבת ח"א עמ' צט-ק.

אולם דעת המגן אברהם (סי' שיח סקכ"ו ובמחצה"ש שם) לחלק בין לח (או רבו לח) שאסור להניחו באפו הזה, דיש בו משום 'מחזי כמבשל' ולכן אין להניחו על גבי קרקע, ועוד שהוא מכרח להיות רותח, שמא יצטנו ויניחנו, ויעבר בזה על אסור מבשל, ובכהאי גוונא עסיק מרו בס' רנ"ג סעיף ה'. אולם דבר יבש (או רבו יבש) שאין בו חשש בשול בשום מצב, מתיר להניחו על גבי קדרה ריקנית. ומעתה לאור מה שהזכרנו בשעור הקודם שבפלטת חשמלית לא שייך בה 'מחזי כמבשל' דאין דרך בשול בקר, אזי לא גרע מקדרה ריקנית, מתיר להניח עליה מאכל יבש לכתחלה בשבת, וכדעה זו נקט מרו הראשון לציון זיע"א בספרו 'חזון עובדיה' (עמ' עח-פ).

על כל פנים מן האמור לעיל, עולה לדינא שיש להתיר להניח לכתחלה תבשיל יבש

צונן על גבי פלטה חשמלית או כירים של גז אשר מונח עליהם טס של נחשת, שהלא כאמור לא שייך בהם חשש חתוי, דאיכא הכר, ובפרט שבפלטת דידן אין דרך בשול בקר, ממילא יש מקום לומר ליכא בזה גזרת 'מחזי כמבשל', ועוד שמבחינת מבנה הפלטה יש הפסק בין גופי החמום לבין הקדרה, הרי זה כקדרה ריקנית, ולפי רבים מן האחרונים מתיר להניח מאכל יבש בכהאי גוונא, ממילא אין לאסור בזה כלל.

העברת קדרה מכירה אחת לכירה אחרת

טו. מי שכבחה הפלטה החשמלית בביתו, מתיר לו להעביר את התבשיל לפלטה המונחת בבית השכנים.

כתב הרמב"ם (שבת ג, יא): "מתיר להחזיר מכירה לכירה אפילו מכירה שהבילה מועט לכירה שהבילה מרובה", ובמגיד משנה שם הערה מקורו מדברי הירושלמי ריש פרק 'במה טומנין'. והביאו מרו הבית יוסף, אולם צין מרו שרבו ירוחם פליג על דין זה, ואדרבה מדברי הירושלמי משמע ליה להפך, שאין מחזירין מכירה זו לכירה אחרת, ואם נטלה מכירה אחת אסור להחזירה לכירה אחרת, דהוי כנותן על גב הפירה לכתחלה בשבת.

ומרו בשלחנו הטהור (רנ"ג, ב) פרט את התנאים אימתי מתיר להחזיר קדרה על גבי כירה, ולא כתב שמתיר להחזירה לכירה אחרת, אלא שהרמ"א שם בהגה כתב: "מתיר להחזיר, ואפילו לכירה אחרת". והנה דעת ה'ברכי יוסף' (שם) שמרו נקט להלכה כרבנו ירוחם, אולם הגאון רבי יעקב רחב בספרו 'שלחן לחם הפנים' השיג על ה'ברכי יוסף, ודיק דאדרבה מדלא נקט להדיא שאסור כדעת רבנו ירוחם, הרי אין לו אלא שמרו לא גלה דעתו לא להתיר ולא לאסור, וממילא קם דינא להלכה כדעת הרמב"ם, וכפי שהסכימו הרמ"א, הלבוש, המגן אברהם [ולאחריו המשנה ברורה (סקס"ב)] להתיר. וכן כתב

בש"ת 'זרע אמת' (ח"א סי' טו) ד"קפה כתב הרמ"א דין זה שלא בשם 'יש אומרים' דודאי גם מרן מודה לזה, ובכף החיים כתב שאף על פי שה'ברכי יוסף' נקט בדעת מרן כרבנו ירוחם, מדברי החיד"א עצמו נראה דדעתו להקל. וכן יש לנקט להלכה.

ולאור הנ"ל הורה ב'חזון עובדיה' (עמ' פט): מי שכבדה הפלטה החשמלית בביתו, מתיר לו להעביר את התבשיל לפלטה המונחת בבית השכנים, לא מבעיא למנהג אחינו האשכנזים היוצאים ביד רמ"א, אלא גם למנהגנו הספרדים שקבלנו הוראות מרן הדין כן, הואיל וכאמור דעת מרן בזה להקל כשיטת הרמב"ם.

הנחת תבשיל לח על גבי פלטה העתידה להדלק

מזו. תבשיל שנתבשל כל צרכו, אלא שרבו רמב, וממילא יש אסור לבשלו שנית בשבת - מתיר להניחו על גבי פלטה חשמלית כבוייה, העתידה להדלק על ידי שעון שבת, הואיל ואין זה אלא גרמא, ואמרו חז"ל (שבת קב, ב) לא תעשה כל מלאכה, עשיה הוא דאסור, הא גרמא שרי.

ע"ן שהאריך בזה בש"ת יביע אמר (ח"י סי' כו). אולם יש להדגיש שכל זה בלח שכבר התבשל כל צרכו, שכן להתיר זה דגרמא אנו מצרפים סברת הרמב"ם והרשב"א דאין בשול אחר בשול בלח, אולם קדירה של בשר חי, או לח שלא נתבשל כלל, בודאי שאין להניחה על פלטה כבוייה, העתידה להדלק לאחר זמן, על מנת לבשל המאכל שבתוכה, כן כתב ב'ילקוט יוסף' שבת ג' עמ' רלב-רלג.

ערוי מים רותחים לתוך תבשיל שהצטמק

יו. תבשיל תמנה על הפלטה ומצטמק, אסור לערות לתוכו מים רותחים בשבת מבלי ראשון, אף אם התבשיל חורר מעל האש, מפני

שבשניצאו המים מהכלי ראשון פסק ב"ח רתחתם בזמן שהייתם באויר וחוזרים ומתבשלים בתבשיל. ואם חושש שהתבשיל יצטמק מתיר להניח בקדרת החמין מערב שבת שקית גילון סגורה ובתוכה מים, ובשבת יעשה חור בגילון בסבין והמים שבשקית יצאו לתוך החמין. ואף העדות שנהגו בחוץ לארץ להקל בהוספת מים רותחים לתבשיל - בארץ ישראל ינהגו בדעת מרן הש"ע. והאשכנזים נוהגים בדעת הרמ"א וסיעתו להקל בזה, ויש להם על מה שיסמכו.

כתב מרן השלחן ערוך (רנג, ד): "יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק". ומקור הדברים הוא מדברי רבנו יונה באגרת התשובה (הביאו הר"ן שבת כב ע"ב מדפי הרי"ף): "ומכשלה גדולה תחת יד קצת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק, ופעמים שהאחד אין יד סולדת בו והאחר יד סולדת בו, ומתבשל זה בזה, ונמצאו מבשלין בשבת. ואפלו אם שניהם יד סולדת בהם, איכא מאן דאמר בירושלמי ערוי אינה ככלי ראשון, וכשמערין המים לאלתר שיצאו מן הכלי, אף על פי שהן רותחין, פסק ב"ח רתחתו מלבשל כדין כלי שני שאינו מבשל, ומתבשלין בתוך כלי ראשון, ומים מבשלין אם פסקה רתחתו יש בהן משום בשול".

דהינו שלדעת רבנו יונה, כיון שהמים הנשפכים מאבדים את דרגתם ככלי ראשון בשעת הערוי ופסקה רתחתם, דהלכה היא (יו"ד סח, י) ערוי מבשל כדי קלפה, שוב בהתערבם במים שבקדירה שבים למעלת 'כלי ראשון' ונחשבים לרותחים לגמרי, הרי נחשב הדבר כתוספת האסורה משום מלאכת 'מבשל'.

והקשה הר"ן (שם) על רבנו יונה, הלא קיימא לן 'אין בשול אחר בשול', והמים הנשפכים היו קדם לכן בדרגת חם של כלי ראשון,

וממילא מה בכך ששבים לדרגתם הראשונה: "ולא ידעתי מנין לו שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת אע"פ שהוא צונן גמור, ולא ידעתי הפרש בין מים מבשלים למבשלים אחר וצריך עיון ובדיקה", אכן מרן הבית יוסף ישב בשם רבנו הגדול מהר"י אבוהב, דרבנו יונה סבירא ליה כדעת רש"י והרא"ש דאין בשול אחר בשול בביש, ועל כך נסובים דברי המשנה: כל שבא בחמין וכו', אבל בלח - יש בשול אחר בשול, ממילא אפלו שהמים היו בדרגת כלי ראשון - עתה שירדו מדרגת רתיחתן אסור לתנן שוב בכלי ראשון, ולהשיבם למעלתם הקודמת.

ומוכן לפי זה, שמרן הקדוש כאמור החמיר כדעת רש"י והרא"ש שיש בשול אחר בשול בלח, וממילא חשש לאזהרת רבנו יונה, ולשיטתו אדם הרוצה קדרתו מצטמקת, אסור לו לערות מים חמים מן המחם לתוך הסיר, אפלו שהיד סולדת בהם, הואיל ובשעת הערוי מאבדים דרגת רתיחתם, וזו שבה אליהם בהכנסם ל'כלי ראשון' שוב.

אמנם היו מקומות בחוצה לארץ שנהגו להקל בערוי מים רותחים לתבשיל שנצטמק, דסמכו על סברת הרשב"א והרמב"ם שאין בשול אחר בשול בלח. וכפי שכתב להקל רבי אברהם אבן טוואה בשו"ת חוט המשלש (ג' סי' י) והעיד שהמנהג בפאס משנים קדמוניות כדעת הר"ן החולק על רבנו יונה, דאין הבדל בין לח ליבש ביחס לכלל ד'אין בשול אחר בשול', וראוי להניחם במנהגם, מאחר שנהגו כן בפני גדולים ולא מחו בידם. וכן העידו חכמי המערב הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל (שו"ת מים חיים סי' קנב), והגאון רבי משה מלכה זצ"ל (שו"ת מקנה המים ח"ג סי' מב), והגאון רבי שלום משאש זצ"ל (שו"ת תבואות שמ"ש או"ח סי' כו), שהמנהג פשוט במרוקו להקל בזה, נגד דעת מרן השלחן ערוך.

אכן מרן רבנו עובדיה זצ"ל ביחוד דעת' (עמ' קא) כותב דעתה שזכה הבורא את כל העדות לעלות לארץ ישראל, צריכים לנהג כדעת מרא דארעא ישראל מרן הקדוש רבי יוסף קארו זיע"א, הואיל וקבלנו הוראותיו, ובפרט שלא להקל הפך דעתו להחמיר.

והנה, דעת הרמ"א בהגה (שיח, טו) דגם גבי לח 'אין בשול אחר בשול' כל עוד לא נצטנן לגמרי, ורק אם נצטנן לגמרי, אסור לבשלו שוב. הרי יש להם לאחינו האשכנזים על מה שסמכו להתיר, אולם הספרדים ובני עדות המזרח בארץ ישראל - צריכים להחמיר כדעת מרן שאסר זאת בהחלט, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר.

[ובדיעבד, אם עבר ויצק מים שנתבשלו כבר לתוך תבשיל שנצטמק, אין לאסור אכילת התבשיל, ד'מעשה שבת' אינם אסורים מן התורה, שנאמר 'פי קדש היא לכם' - היא קדש ואין מעשיה קדש (כתבות לד, א), אלא הוא דין דרבנן, ממילא בכל דבר השנוי במחלוקת האם יש בו אסור מבשיל אם לאו, ובפרט שהלא דעת הרמב"ם שאין בשול אחר בשול בלח, אזי בודאי דאמרין לענון זה 'ספיקא דרבנן לקולא', ואם כבר נעשה - מתיר להנות מן המים].

ונסים את השעור, במעט דברי תורה מענינא דיומא, שבת פרשת נח שאנו מצויים בה כעת, כפי שהובא בקונטרס 'באר הפרשה' למשפיע החסידי הנודע רבי אלימלך בידרמן שליט"א.

נח לשמים ונח לבריות - בטחון המביא לשלמות המדות

במה היתה גדלותו של נח, עד כדי שזכה למצא חן בעיני ה', כדבר שנאמר (בראשית ו, ח) "ונח מצא חן בעיני ה'" מבאר בספרו של

כְּדָבָר שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כה, ב): "עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרְוֵמִיו", וְכִיצַד יִתְּכֵן הַדָּבָר?

ובאור הענין הוא כי כל מלאך מיוחד מבטו אל כח עושהו, דהינו שמדתו המיוחדת אותו, אם חסד אם גבורה, איננה בלתי עצמותו, רק רצון קונו הרוצה בעבודתו. וזה שמו של **מיכאל** - צרף מי כא-ל, פרוש מי עושה חסד בלעדיו, וגבריאל מעיד כי גבורתו מא-ל יתברך ומבלעדיו אין אלקים, לכן הם וכל אשר להם בטלים במציאותם נגד רצון הבורא יתברך שבקרבם, ועל ידי זה נותנים באהבה רשות זה לזה וביניהם שלום ורעות, שכן המשכילים העליונים מבינים מדעתם כי רוח ה' בקרבם והוא מחיה את כלם ומתנהגים כרצונו, על כן שלום ואהבה במחנותם.

וכן בספר חרדים (פרק טו) באר שזכה נח למציאת חן מיוחדת בעבור היותו ארץ אפים ובעל מדות טובות: "ונח מצא חן בעיני ה', ולא פרשו למה, אלא בשמו פרושו, שהיה נח בדבורו ובמעשיו והלכו, כדאיתא במדרש הנעלם, לכן מצא חן, ח"ן ונ"ח חד הוא". והכל בסבת מדת הבטחון בבורא שפעמה בלבו, 'את האלקים התהלך נח', כאמור.

ומספר המשפיע החסידי, מעשה שארע בתחלת שנת תשע"ז: באחת הקהלות החסידיות, קראו נכבדי הקהלה לאספה דחופה את כל השדכנים, ודרבנו אותם להתאמץ ולמצא שדוך הגון עבור קבוצת בחורים שכבר התבגרו ולא מצאו את בת זוגם המיוחדת. כל אחד מהשדכנים קבל רשימה מפרטת של הבחורים הרזקים, והבטחו לו דמי שדכנות נאים עבור כל בחור שיעלה בידו לשדכו. אחד משדכני הקהלה משום מה לא נקרא לאספה, ועקב כך לא קבל את הרשימה וגם לא את ההבטחה לשכר, הדבר כאב לו, אולם הוא שתק ולא פצה פיו בענין זה, אלא התחזק במדת

צדיקים, שהתשובה לך טמונה בלשון התורה "את האלהים התהלך נח" דהינו ש**נח העמיד את הקב"ה מול עיניו, בכל עת ובכל מצב**, בעתות שמחה ובעתות משבר, תמיד ידע מיהו אדון הבירה שמנהל את העולם, ובגזרת מי מגיע אליו הן הטוב והן המוטב.

נקדה זו, שהבטח בה' בכל עניניו, ומשליך רק עליו יהבו, זוכה למציאת חן מיוחדת, עמד עליה בעל ה'חפץ חיים' (שמיה"ל שער התבונה פרק יא): "יתחזק מאד במדת הבטחון, כדי שלא ירע לו אם אחד יגע לו בעניניו, ולא יבא לספר בגנותו ולרבי אתו ולקללו ולהלפין פניו ולהקניטו, ויבטח בה' שהוא יזמין לו ממקום אחר את החסר לו על ידו... לכן כשאדם אחד נוגע בעסק של חברו, ובקש מאתו שיתעכב מזה ולא רצה, ובא לפני ה' יתברך ומתחנן לו שיתן לו מנה אחרת ולא יצטרך לרבי - בודאי ימצא עבור זה חן בעיני ה' יתברך עבור מדתו הקדושה כמאמרם: "מאי דכתיב 'תלה ארץ על בלי מה', על מי העולם קים? על מי שבולם את פיו בשעת מריבה ועבור בטחונו בה', ויתן לזה אפים".

וכתב בספר 'עבודת ישראל' (פרשת נח) למגיד מקוץ'ניץ זצ"ל, כי כל המחלוקות והקטטות למיניהם, נובעות מחסר אמונה, מחסר הבנה שהכל באשר לכל מאתו יתברך ולרצונו הבלעדי: "כי אין המחלקת וקטטה רק בנפרדים למטה, שכל אחד מתנשא לומר אני אשתרר מחמת חכמה שבקרבי או איזה עלוי, אחרי אשר הם תועים מדרך אמת ושוכחים כי היוצר הוא הנותן להם כח לעשות חיל".

ובזה באר ענין עמק: הלא מלאכי מרפבה, מיכאל מימין מהלל וגבריאל משמאל ממלל, לכאורה המה כחות מתנגדים, זה מתלבש בחסד והשני מתגבר בגבורה, עם כל זה שלום במחצתם, אין שנאה ואין קנאה ביניהם,

הבטחון, שהכל מאתו יתברר, מכון ומדקדק בתכלית הדקדוק.

וראה זה פלא, לאחר שעבר זמן-מה התברר, שאותו שדכן עלה על כל קרואי האספה, וזכה לשדך תוך חדשים ספורים תשעה עשר בחורים מהקהלה. והיה בזה למוד גדול, שכאשר אדם מקבל כל הקורות אותו בשמחה ובאמונה, אין מזניחין אותו מן השמים.

כחה האדיר של תפלה

בסיום ירידת המבול, אומרת התורה (בראשית ח, א) "ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים", ולכאורה צריך באור, כיון שהפסקת המבול באה מכח מדת הרחמים, היה מן הראוי להזכיר שם הוי"ה המורה רחמים ולא שם אלקים המורה על דין? אלא דכתב רש"י (שם) "ויזכר אלקים - זה השם מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים", דהינו שבסיום ירידת המבול היתה מערבת תפלת הצדיקים, וגדול כחה של תפלה לכפות מדת הדין, ולגרם לה עצמה, להביא על האדם ועל העולם טוב ורחמים.

וכתב רבנו בחיי ב'כד הקמח' (ערוך תפלה): "בארו לנו חכמי האמת, כי התפלה מבטלת הנגזר במערכת הכוכבים... והוסיפו עוד שהתפלה למעלה מן הנבואה כלומר מן המקום שמשם תוצאות הנבואה לנביאים". ואמר הצדיק רבי שמחה בונים מפשיסחא זיע"א: "אדם שעומד בלב נשבר, בידיעה שהוא רש ואין לו עזר מבלעדי ה' יתברר, זו תפלה המתקבלת מאליה ביותר".

ובמדרש תנחומא (בשלח סימן ט): "אל תיראי תולעת יעקב (ישעיה מא), למה נמשלו ישראל לתולעת לומר לה מה תולעת הזה אינו מכה את הארזים אלא בפיו והוא רך ומכה את הקשה כך אין להם לישראל אלא תפלה".

ולאור הדמוי שדמה המדרש את המתפלל לתולעת שכוחה בפיה, מבארים בדרך צחות דברי הגמרא (ברכות נד, ב) המתארת אשר ארע במלחמת עוג מלך הבשן, בעת כבוש הארץ: "אמר עוג מלך הבשן: מחנה ישראל כמה גדלו? שלוש פרסאות, אלף ואעקר הר רחב שלוש פרסאות, ואשליף עליהם. הלך ועקר הר רחב שלוש פרסאות והניחו על ראשו, מה עשה הקב"ה? הביא על ההר נמלים ונקבוהו, נתחב ההר בראשו ונתקע בצוארו".

וכך אומרים: אם רואה אתה הר ענק ואדיר מימדים, אימתני ומאים, העומד לפל על ראשך ולמחץ אותך, צרה ממשמשת ובאה, ואין לך כל דרך מלוט, במה תנצל? השתמש בכחה של התולעת, השתמש בכחן של הנמלים, ותגלה שעל ידי כח הפה - כח התפלה - אפשר לפורר הרים ולשבר סלעים, להפתעתך תגלה שכל מצוקי ארץ, הנראים איתנים לאין גבול, יעשו כאבק פורח, אל מול כחה האדיר של התפלה!

אל יתיאש מן הרחמים!

וכבר עוררנו בסיעתא דשמיא בספרנו 'אשיחה בחקיר' (דברים עמ' סה), שאל לו לאדם להתיאש מן הרחמים, וגם אם נדמה לו שזועק ומשוע ואינו נענה, ימשיך ויתפלל, וסוף התפלה להענות. ובזה בארו באפן נפלא את הפסוק (איכה ב, יט): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'", מדוע נמשל ענין התפלה למים דוקא? אלא אדם הצמא למים, מוזג לעצמו כוס לריוה, והנה נשפכה הכוס על הארץ, מה הוא עושה? מוזג כוס מים חדשה, ואם גם זו נשפכה? מוזג שוב, שהלא כל עוד לא שתה לריוה לא בא אל תכליתו, וכך הוא ממש בענין התפלה, לא נענה, יתפלל שנית, ואם גם בזאת, יתפלל בשלישית, לעולם לא יתן שנת לעיניו לעפעפיו תנומה, עד תענה תפלתו.

ביתר-שאת בענין התפלה, שהלא יסודות
התפלה הטבעו בספר בראשית, 'תפלות
אבות תקנום', עמידתו של אברהם אבינו,
שיחתו של יצחק אבינו, פגיעתו של יעקב
אבינו, מהם אנו למדים ארחות תפלה
ונתיבותיה, ויהי רצון שנזכה שיתמלאו
ויתגשמו כל תפלותינו ובקשותינו לטובה
ולברכה, ונזכה לגאולה השלמה במהרה
בימינו, אמן.

וממש כשם שהתולעת בוטחת רק בפיה,
אין היא מביאה שום עזרים נוספים לבקע
את העץ, כך האדם ידע ויבין, שרק על ידי
תפלה אפשר לפעל, שום דבר אחר אינו
ראוי להעשות, מבלעדי זה.

בפרט עתה, שאנו מתחילים שנה חדשה,
ופותחים את חמש בראשית, נתחזק

בשורה טובה לאותבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בחקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

ערוכים מתוך שנתיים של שיעורים שבועיים

שהופצו בדיסקים "אשיחה בחקיד" א,ב,ג

הספרים מעוטרים בהסכמות גדולי הדור

השיחות והשיעורים מלאים בדרכים

לקנייני תורה ועבודה ה'

משולבים בסיפורים

על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש

לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

בונים את בית ה' משכן לאביר יעקב

182 ש"ס << גימטריה יעקב

שותפות חודשית בבניית
מקום תורה, תפילה וטהרה

כל תורם - שותף.

כל שותף - אבן בבניין.

זה הזמן לקחת חלק.

